

نیت در نماز

دین‌آزمین: الحاج سعید علی محمد سعیدی

۱۳۹۴

تتبع، نگارش و نوشته از:

الحاج امین الدین « سعیدی - سعید افغانی »

و داکتر صلاح الدین « سعیدی - سعید افغانی »

www.masjed.se

نیت در نماز

بسم الله الرحمن الرحيم

نیت در نماز

مقام نیت در اسلام:

دین مقدس اسلام از یک بنده مؤمن مسلمان عمل با روح می خواهد نه عمل بی روح . بطور مثال اگر مسلمانی میخواهد به تادیبه زکات اقدام کند ولی دادن این مال زکات بر و به نیت ریا صورت گیرد، زکاتش پذیرفته نمیشود .

در حدیثی پیامبر صلی الله علیه وسلم آمده است : « انما الاعمال بالنية، و انما لامرء ما نوى، فمن كانت هجرته الى الله و رسوله فهجرته الى الله و رسوله، و من كانت هجرته لدنيا يصيبها او امرأش يتزوجها فهجرته الى ما هاجر اليه» (همانا اعمال، وابسته به نیت است، برای انسان همان است که قصد کرده و هدف قرار داده است. هر کس به خاطر الله و رسول هجرت کرده است، هجرتش به سوی الله و رسول است و هر کس به خاطر زنی که با او ازدواج کند و یا به خاطر ثروتی که به چنگ آورد هجرت کرده است هجرتش به سوی همان خواهد بود).

گفتیم که : «انما الاعمال بالنيات» همانا کارها وابسته به نیت هاست»، «لکل امرء مانوى؛ برای هر کس همان است که آن را قصد کرده است»، «لا عمل الا بنية؛ هیچ عملی بدون نیت پذیرفته نیست». نیت در واقعیت هدف و غایه، خطور ذهنی، حالت و رابطه است بین الله تعالی و بنده اش که به کنه و عمق و راست و بودن آن الله تعالی و بنده میداند.

شیخ الاسلام ابن تیمیه رحمه الله با زیبای خاصی فرموده اند : نیتی که عمل به دنبال نداشته باشد اجر میبرد، اما عملی که بدون نیت باشد اجر نخواهد برد. (الفتاوى الكبرى (صفحه: 211).

مفهوم نیت:

«نیت» به تعریف ساده عبارت است از: هدف و غایه است که فاعل از فعل خود آن را در نظر گرفته است. مثلا سؤال میشود : «شما در این کار چه نیت و غایه دارید؟» در جواب گفته میشود : (میخواهم امور زراعتی و تجارتي را رهبری نمایم) در این مقام گفته میتوامیم که (زراعت و تجارت) هدف ما است.

و البته این غیر از این معناست که بگوئیم: (رهبری امور زراعتی) موضوع و متعلق نیت ماست. بنابراین، در این استعمال، « نیت » به معنای مصدری یعنی نیت کردن نیست، بلکه به معنای «منوی» است.

استعمال دوم « نیت » در معنای مصدر:

استعمال دوم نیت به معنی مصدری که از آن فعل مشتق می شود. « لکل امرء ما نوى». استعمال «نیت» در استعمال سوم، به معنای توجه، التفات و خطور ذهنی به کار میرود و غالباً در هنگام انجام عبادات مطرح میشود.

مثلا به هنگام انجام واداء نماز از کسی سؤال میکنیم: «آیا نیت کرده ای یا خیر؟» در این جا، مقصود این است که آیا شخص مذکور در ابتدای انجام نماز، خصوصیات فعل و قصد نهایی از آن، یعنی قرب الهی را به

نیت در نماز

ذهن خود خطور داده است یا نه؟

به عبارت دیگر، هدف و مقصد از نیت کردن در اینجا، توجه و التفات تفصیلی به فعل نماز و تعداد رکعات آن و این که به چه مقصودی بایستی به جا آورده شود، می باشد.

در اصطلاحات عربی نیز، نیت به معنای متعدد به کار می رود:

نیت مثل «خیفه»، مصدر است که افعال ماضی و مضارع «نوی»، «ینوی» از آن مشتق می شود.

در کتاب المنجد آمده است:

کلمه «نیت» در کلام عرب، به معنای اسمی نیز به کار رفته و می رود، و لذا در لسان روایات، به صورت جمع یعنی «نیات» آمده است.

اما در زبان عربی، «نیت» به معنای توجه و التفات به کار نرفته است، از این رو، باید گفت که استعمال این کلمه در زبان دری به معنای توجه و التفات، غلط مشهور است.

به نظر می رسد، منشا این توهم این است که شارع اسلام، «نیت قربت» را در امثال و قبولی احکام تعبدیه شرط کرده است و در بین فقها و اصولیین، بحث های گسترده ای پیرامون این که منظور از «نیت» در عبادات چیست؟ صورت گرفته است.

بعضی بر این عقیده اند که مراد از نیت کردن «اخطار بالبال» است. از همین جاست که گاه به غلط، کلمه «نیت» در معنای توجه و التفات به کار می رود.

راز و حکمت نیت:

هدف از نیت در نماز و یا هدف نیت در سایر عبادات قصد عنوان در باب عبادات نیست، بطور مثال که گفته شود:

نیت کردم ادا سازم چند رکعت، نماز ظهر یا عصر را، روی آوردم بطرف قبله قبله من کعبه شریفه و یا ...
الله اکبر).

بلکه هدف و مقصد از نیت در نماز و سایر عبادات، «قصد قربت» و نزدیکی به پروردگار با عظمت است. روی همین حکمت بود که پیامبر صلی الله علیه و سلم در وصیت به ابوذر می فرماید: باید برای تو در هر چیز نیتی باشد، حتی در خواب و خوراک.

بنابراین نیت به معنای قصد نزدیکی به الله سبحانه تعالی است، روح عمل است، عمل با آن زنده میشود و بدون آن می میرد، واضح و آشکار است که مرده هیچ اثری ندارد، عبادت با قصد تقرب، صحیح می گردد و بدون آن باطل است و چون نیت دارای درجاتی است صحت نیز مراتبی دارد.

تلفظ نیت در نماز:

تلفظ نیت فرق نمیکند که: چه به زبان عربی باشد و یا هم غیر عربی باشد، بصورت کل تلفظ آن در زبان در نماز بدعت است. محل نیت در قلب لازم می باشد اما تلفظ آن به زبان بدعت است.

محل نیت در نماز:

قبل از همه باید گفت که نیت کردن برای نماز فرض است، این بدین معنی است که نمازگزار به صورت

نیت در نماز

حتمی در ذهن و فکر خویش باید این نیت را داشته باشد که نماز میخواند . چراکه رهنمود و هدایت اکید پیامبر صلی الله علیه وسلم همین است : که میفرماید : « انما الاعمال بالنیات » (همانا کارها وابسته به نیتهاست) (سند حدیث صحیح : المشکاة : 1-2)

ولی تلفظ کردن نیت و جاری ساختن نیت در نماز بزبان و گفتن آن که : نیت کردم با اخلاص ، اداء سازم چند رکعت نماز فلان وقت را ، روی اوردم بطرف قبله ، و یا نیت کردم پشت سر امام حاضر ، همه این الفاظ و عبارات یک عمل بدعت در دین مقدس اسلام میباشد .
علماء استدلال میاورند که :

هیچ اثری در این مورد از پیامبر صلی الله علیه و سلم و یا حتی اصحاب شان وارد نشده است که آنان الفاظ نیت را به زبان جاری ساخته باشند .

اگر واقعاً ادا کردن نیت نماز بزبان عمل مستحب میباشد ، بطور یقین و بصورت حتمی پیامبر بزرگوار اسلام محمد صلی الله علیه وسلم یا صحابه کرام و یا علمای سلف این عمل مستحب را بجا میاورند و نیت نماز را بزبان جاری می ساختند ، و امروز این روایات در اختیار ما قرار میداشت ، و به صورت حتمی از این وسواس ما مسلمانان نجات می یافتیم ، ولی با مراجعه به اکثریت کتب فقهی و اسلامی که در باب نماز از جانب علمای شهیر جهان بزبان های مختلفی دنیا تحریر یافته ، همچو روایات در آن یافت نشد که حکم به اداء نیت نماز به بزبان کرده باشد .

در ذیل توجه شما خوانندگان محترم را به عبارت وارده در این بابت که در فتح قدیر شرح الهدایه و مرقات ملا علی قاری درج میباشد ، جلب می نمایم :

« قال بعض الحفاظ : لم یثبت عن رسول الله بطریق صحیح ولا ضعیف انه کان علیه الصلاة والسلام یقول عند الافتتاح : اصلی کذا ، ولا احد من الصحابه والتابعین ، بل المنقول انه کان علیه الصلاة والسلام و اذا قام الی الصلاة کبر، و هذه بدعة»

(از پیامبر صلی الله علیه وسلم نه به سند صحیح و نه به سند ضعیف روایتی وارد نشده تا ثابت سازد که پیامبر صلی الله علیه وسلم در آغاز نماز آنرا گفته باشد و یا گفته باشد که من نماز فلان یا فلان وقت را بجا میآورم همچنان از صحابه و تابعین هم چنین روایت بعمل نیامده است . ولی از پیامبر صلی الله علیه وسلم چنین روایت است ، زمانیکه پیامبر اسلام به نماز می ایستاد الله اکبر میگفت (تفصیل موضوع را میتوان در فتح قدیر 1-232 و مرقات 1-95 مطالعه فرماید).

هكذا در سایر عبادات از جمله :

زکات ، طهارت و غیره اداء کردن نیت بزبان اصلاً وجود ندارد . ولی موضوع نیت جاری ساختن بزبان در هنگام حج که تلفظ به لبیک گفتن در شرع وارد شده است مانند : « لبیک اللهم بحج » و یا « لبیک اللهم بعمره » ، در این مورد ، باید گفت این در واقع نیت نسیت بلکه روشن کردن نوع آن عبادت هنگام تلبیه میباشد .

ولی با تاسف باید گفت که : برخی از مسلمانان بدون هیچگونه دلیل شرعی استدلال میاورند که برای

نیت در نماز

حضور قلب بهتر است که نیت نماز در پهلوئی اینکه در قلب بعمل می آید ، باید در زبان هم جاری ساخته شود ، تا به اصطلاح رابطه بین قلب و زبان بطور دقیق قایم گردد ، حتی برخی از نمازگزاران بدون هیچگونه منطق شرعی استدلال میاورند که ذکر و تلفظ نیت بر زبان برای حضور قلب بهتر و مفید بوده ، زبان وسیله ای است که جوارح را به قلب متصل ساخته و در حضور قلب و ایجاد خشوع و خضوع بی نهایت موثر میباشد .

حتی میگویند این ذکر نیت با زبان برای پیرمردان و کهنسالان بی نهایت ضروری بوده که آنان با ذکر نیت با زبان میتوانند تمرکزی ذهنی و فکری بیشتری را در نماز بدست آرند .

ولی خدمت این تعداد از مسلمانان باید گفت : آیا شما دانایانتر هستید یا خداوند بزرگوار که این مسئله را به پیامبرش صلی الله علیه و سلم امر فرموده است؟

خداوند میفرماید: « قُلْ أَنْتُمْ أَعْلَمُ أَمِ اللَّهُ » (سوره البقرة : آیه 140)، یعنی: (بگو شما دانایانترید یا خداوند؟)، و همچنین میفرماید: « قُلْ أُنْعِمُوا عَلَى اللَّهِ بِدِينِكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ » (سوره الحجرات / 16)، یعنی: « بگو (ای محمد)، آیا دینتان را به خداوند یاد میدهید در حالیکه خداوند از آنچه که در آسمانها و زمین میباشد آگاه هست؟».

شیخ ابن القیم و تلفظ نیت بر زبان نماز:

در مورد تلفظ و بر زبان راندن « نیت » در نماز شیخ ابن القیم در « اغاثه اللهفان » گفته است: نیت عبارت است از قصد و آهنگ انجام چیزی، و محل آن دل نیت کننده است و اصلاً به زبان تعلق ندارد - (پس بر زبان راندن آن لازم نیست)

- لذا از پیامبر صلی الله علیه و سلم و از اصحاب کرامان ، هیچ گونه لفظی. درباره « نیت » نقل نشده است، و این عباراتی که (برای نیت) بعدها پدید آورده اند و بوقت آغاز وضوء و نماز و یا هر عمل عبادی و غیرعبادی بر زبان می آورند، شیطان آنها را میدان مبارزه با وسوسه گران قرار داده و مردم را در گفتن آنها دچار شک و تردید می کند و

آزارشان می دهد و به تصحیح آنها و ادارشان می نماید، که مشاهده می شود چند بار آنها را تکرار می کنند و خود را در تلفظ آنها، خسته می کنند، اینها هیچکدام جزء نماز نیستند.

نظریات سایر علماء در مورد نیت در نماز بر زبان :

ملا علی قاری :

جناب ملا علی قاری حنفی که علمای شهر جهان اسلام میباشد در کتاب خویش مرقات شرح مشکواة (1-95) میفرماید :

« لایجوز التلفظ بالنیة فانه بدعه والمتابعه كما تكون في الفعل تكون في الترك ايضاً » (نیت کردن به زبان گفتن جایز نمی باشد چرا که بدعت است ما همانطوریکه که عمل پیامبر صلی الله علیه و سلم متابعت میکنم ، باید در ترک آن هم از پیامبر صلی الله علیه و سلم متابعت کنیم)

شیخ عبد الحق دهلوی :

نیت در نماز

علامه شیخ عبد الحق دهلوی «عبدالحق محدث دهلوی» یکی از علمای برجسته و معروف نیم قاره هند مینویسد :

« والاتباع كما يكون في الفعل واجب كذا في الترك » تابعداری از رسول الله صلی الله علیه وسلم همانطوریکه در فعل واجب است، در ترک هم واجب میباشد (اللمعات 1-36 رد المختار 1-279) همچنان شیخ دهلوی میفرماید : « و محدثان میگویند که در هیچ جا روایتی از رسول الله صلی الله علیه وسلم نیامده که نیت به زبان کند، همین قدر آمده است که چون به نماز برخاستی الله اکبر گفته، اگر چیزی دیگر خوانده بودی هر آینه روایت نمودندی پس طریقه سنت و اتباع، آن است که هم بر نیت به دل اقتصار کند، و اتباع همچنانکه در فعل واجب است، در ترک نیز می باید، پس آنکه مواظبت نماید بر فعل آنچه شارع نکرده باشد مبتدع بود کذا قال المحدثون . (اشعة اللمعات شرح فارسی مشکوة 1/33 ط ملتان) . همچنین شیخ دهلوی به نقل از محدثین می افزاید : «به زبان نیت گفتن بدعت است». (شرح سفر السعادة 47- فارسی) .

وباز هم می افزاید : « باید دانست که نیت کار دل است، بر زبان گفتن حاجت نبود، اگر به زبان گوید و دل غافل باشد اعتبار ندارد و اگر فرضاً نیت در دل حاصل گردد بر زبان نیاید یا بر زبان خلاف آن رود، زبان نکند.» (شرح سفر السعادة 36 - فارسی)

هكذا مولوی محمد احسن الصدیقی النانو توی حنفی در حاشیه کنز (1-21) مینویسد : « بل هی بدعة » (این بدعت میباشد) .

همچنان برای مطالعه مزید در این بابت مراجعه فرماید :

(اغائة اللهفان للام مام ابن القيم (1-136) ، (1-510) با اختلاف الطبع ، زاد المعاد (1-94) یا (1-69) ، اعلام الموقعین (2-390) یا (2-371) فتاوی ثنائیه لمولانا ابو الوفاء ثناء الله امر تسری (1-178) ، تلبیس ابلیس صفحه (138 ، 253) السنن والمبتدعات صفحه (53) للشقیری، فتح القدير شرح الهدیه (1-232) یا (1-186) مرفقات شرح مشکوة (1-94 ، 96) ، الامر با لاتباع والنهی عن الابتداع صفحه (295) للسیوطی ، فتاوی الدین الخالص (1-495) فتاوی شیخ امین الله ، عمدة الرعايه حاشیه شرح الوقایه (1-159) ، معجم البدع صفحه (313) للشیخ رائد صبری بنابی علفه)

نیت داشتن و نیت کردن:

قابل تذکر است که «نیت داشتن» با «نیت کردن» تفاوت دارد. وقتی نیت با مصدر «داشتن» ترکیب می شود به معنای اسمی است و منظور همان مطلوب و غایت فعل است. اما «نیت» در ترکیب با مصدر «کردن» به معنای مصدری است. آنچه به عنوان عنصری از عناصر افعال اختیاری انسان شمرده می شود، نیت به معنای اسمی است و «نیت کردن» اگر به معنای «قصد کردن» باشد، ترکیب غلط اما مشهوری است.

نیت باید قرب الی الله صورت گیرد:

طوریکه گفته امدم ، انگیزه آگاهانه نسبت به هر عمل نیت آن است و در عبادت ، این انگیزه باید خدایی باشد و نماز به خاطر رضای الهی و در جهت تاءمین خواسته او و اجرای فرمانش و به قصد نزدیک تر شدن به

نیت در نماز

الله (قصد قربت) انجام گیرد.

۱- اگر در عبادت و نماز، چنین نیت خالصی وجود داشت، عامل قرب می شود وگرنه جز دوری از الله چیزی دیگری را بیار نمی آورد.

- نیت، آگاهی و توجه به عمل و هدف آن است. هدف نماز که یادالله است باید همواره در دل و ذهن نمازگزار، زنده باشد و انگیزه های مادی و غیر خدایی از جمله جلب رضایت مردم، ریا، خودنمایی و شهرت در دل و فکر، راه پیدا نکند.

- هر کاری که رنگ الهی در آن وجود داشته باشد، آن را ارزشمند و جاودان می سازد.

- در سایه نیت خالص، کار کم، زیاد می شود. عمل کوچک، عظمت می یابد، انفاق اندک، پاداشی عظیم می یابد، کار دنیایی و مادی، به عملی اخروی و معنوی تبدیل می شود.

- اگر کسی عمری در عبادت و روزه و جهاد و انفاق بگذراند، ولی نه بخاطر الله، همه اش تباه است، و اگر درهمی انفاق، مرتبه ای جهاد، گامی کوچک، سجده ای کوتاه، برای الله باشد، نزدالله محفوظ است و از پاداش الهی برخوردار.

محدث عصرعالم شهیر جهان اسلام شیخ محمد ناصر الدین آلبنی مؤلف کتابی « روش نماز پیامبر صلی الله علیه وسلم » مینویسد:

بر نمازگزار لازم است آن نمازی را که برای آن برخاسته نیت نماید، و با قلبش آن نماز را معین کند.

بطور مثال: فرض ظهر یا عصر یا سنت ظهر یا سنت عصر - و نیت شرط یا رکن می باشد، ولی تلفظ نمودن نیت با زبان بدعت و مخالف سنت پیامبر صلی الله علیه وسلم است، وحتی هیچ یک از ائمه چهارگانه این را نگفته است. که نیت بزبان هم گفته شود. پس محل نیت قلب است، ضرورت به ادای آن بزبان نیست. یادداشت ضروری:

خواننده محترم!

از مجموع استدلال های که در فوق ذکر از آن بعمل آوردیم: نیت کردن به زبان در هیچ یکی از عبادتی مشروع نیست زیرا پیامبر صلی الله علیه وسلم و اصحابش در هنگام عبادت نیت را با زبان تلفظ نمیگردد اند، واکثریت مطلق علماء تلفظ نیت را با زبان بدعت میدانند، و میفرمایند برای عبادتگرا فایست فقط حضور قلب داشته باشد که چه عبادتی را میخواهد انجام دهد و ذکر جملات و الفاظی خاصی در قلب ضروری نیست.

ولی با آنهم اگر مسلمانی نیت را در نماز با تلفظ زبان هم انجام دهد، هر چند گفتیم مشروع نیست ولی عبادت شخص باطل نمیشود وانشا الله قابل قبول است.

مجدد الف ثانی شیخ أحمد سرهندی حنفی می فرماید:

آنچه علما در نیت نماز مستحسن دانسته اند که با وجود اراده قلب بر زبان نیز باید گفت، حال آنکه از رسول صلی الله علیه وآله وسلم ثابت نشده، نه به روایت صحیح نه به روایت ضعیف و نه از اصحاب کرام و نه از تابعین عظام که به زبان نیت کرده باشند، بلکه چون اقامت می گفتند تکبیر تحریمه می فرمودند، پس نیت

نیت در نماز

به زبان بدعت باشد(مکتوبات امام ربانی مکتوب 186 حصه سوم ص 73 ط سعید کمپنی کراچی)
یادداشت :

مجدد به معنی تجدیدکننده، یعنی هرچه بدعت که در دین آورده شده آنها را ختم کننده ودین را جدید کننده، پس نیت به زبان بدعت است که آن را رد کردند.

عبدالحی لکهنوی می فرماید:

«أحدها الإكتفاء بنية القلب مجزى اتفاقاً و هو الطريقة المشروعة المأثورة عن رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم و أصحابه و لم ينقل عن أحد منهم التكلم بنويت أو أنوى صلاة كذا فى وقت كذا و نحو ذلك كما حققه ابن الهام فى فتح القدير و ابن القيم فى زاد المعاد و قد فصلت ذلك فى السعاية » (عمدة الرعاية حاشیه شرح وقایة 1/ 159)

مسلك يك گروه: اکتفا به نیت قلب است، این مسأله متفقہ ای است و همین طریق از رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم و أصحابش منقول است، و از هیچ کس در نماز به لفظ نویت، یا انوی صلاة كذا فى وقت كذا، منقول نیست چنانکه ابن همام (حنفی) در کتاب فتح القدير و ابن قيم در زادالمعاد بیان کرده اند و من در کتاب السعاية به تفصیل (در این موضوع) بحث کرده ام. **پایان**

نیت در نماز

فهرست :

- مقام نیت در اسلام
- مفهوم نیت
- استعمال دوم « نیت » در معنای مصدر:
- راز و حکمت نیت
- تلفظ نیت در نماز
- محل نیت در نماز
- شیخ ابن القیم و تلفظ نیت بر زبان نماز
- نظریات سایر علماء در مورد نیت در نماز بر زبان
- ملا علی قاری
- شیخ عبد الحق دهلوی
- نیت داشتن و نیت کردن
- نیت باید قرب الی الله صورت گیرد
- مجدد الف ثانی شیخ أحمد سرهندی حنفی
- عبدالحی لکهنوی

نیت در نماز

تتبع، نگارش و نوشته از:

الحاج امین الدین « سعیدی - سعید افغانی »

وداکتر صلاح الدین « سعیدی - سعید افغانی »

ادرس ارتباطی :

saidafghani@hotmail.com